

מוסר ועסקים

תשובה 1

חולשת השוק

התיאוריה הכלכלית הקלאסית לא תמיד עולה בקנה אחד עם המוסר. לטענתה האדם רציונאלי ומחפש מה הכי טוב ומשתלם לו. כאדם, עסק או חברה. שיקולים אלו נפגשים בשוק. מנגנון מחירים של שוק חופשי קשור לגורמים כמו ידע מושלם שיש לאדם על השוק, ריבוי של מוכרים וקונים וקיום נקודת שוויון בין כל הצדדים במחיר מסוים. ההנחה היא שהטובה העצמית של כל אחד תוביל גם להגברת טובת הכלל. זו תיאוריית היד הנעלמה של הכלכלן מילטון פרידמן. יד שדואגת שמנגנון השוק יסדר את הכול בין כולם לטובתם המקסימאלית של כל המשתתפים בו. זה קיים בתיאוריה אבל במציאות יש עיוותים. תפיסת האדם בכלכלה לקויה. לא הכול נמדד בקנה מידה מסחרי והכלכלה עובדת במנגנונים שלה לפי ביקוש והיצע ללא התחשבות בצדק חברתי. גם היווצרות של מונופולים לא יכולה כלכלת השוק למנוע. גם לא הכול הוא קניין פרטי- היד הנעלמה בשוק לא יכולה להבטיח קיום מוצרים ציבוריים. כתוצאה מעיוותים אלו, הסתמכות על השוק לא מועילה תמיד לטובת הכלל ויכולה גם לפגוע ביחידים.

הכלל של "לא הכול מסחר" מתבטא בכתבה מאתר "כאן" מיום 2.2.2021 שמתארת מכירת אלכוהול לילדים, דרך אפליקציית וולט. חברת וולט שולחת מזון ומשקאות לכל דורש, בלי לבדוק מי הזמין אותו ובאיזה גיל הוא. נערים בני 14 מנצלים את זה ומזמינים משקאות אלכוהוליים מהחברה. לחברה זה טוב, כי זה מביא עוד לקוחות. הבעיה היא שבאמת לא הכול מסחר, ויש שיקולים כבדי משקל לא למכור משקאות כאלה לנוער: מוסר, חינוך, מניעת שכרות למי שאין לו שיקול דעת ומוגדר קטין, ועוד. העסקים וגם השליחים מורידים מעליהם את האחריות וטוענים שאינם יכולים לדעת מי המזמין. יש לציין כי תגובת החברה הייתה שראשית אין להזמין משקאות אחרי שעה 22:30 וחופף מזה הזמנת משקאות אלכוהוליים באפליקציה חייבת להיות מלווה בהצהרה כי המזמין הינו מעל גיל 18.

שתי חולשות של החוק

קיימת דעה על פיה החוק יכול עשוי להיות תחליף מוסר, היות והקיום החברתי הוא מצב שבו השקפות ואינטרסים מגוונים בין כל היחידים והחברות עלול לעורר קונפליקטים ומאבקים ללא גבול וכל דאלים גבר. לאור זה עולה הצורך יש לנסח כללים וחוקים של התנהלות שיחולו על כול הציבור. יוצא מזה שהחוק מבטא את רצון הציבור והשקפתו לגבי ההתנהגות הנדרשת מכל הפרטים בחברה. מי שלא ינהג לפי החוק-ייענש. מי שנוהג מעבר למה שכתוב בחוק זה מרצונו אבל לא מחויב, כי מה שכתוב בחוק זה נחשב מספיק. יש טענה שאומרת שמה שחוקי הוא מוסרי. כך גם בניהול עסק, כל מנהל חייב לפעול במסגרת החוק לטובת החברה ובעלי המניות שלה.

מכאן עולה השאלה – מדוע לא יוכל החוק לפתור בעיות שהיד הנעלמה של השוק לא יכולה להתמודד איתן? זה יכול להספיק גם מבחינה מוסרית. התשובה לזה היא שבחוק יש חולשות: תהליך חקיקה ארוך ולעיתים פיגור בחקיקה שהצורך לגביה גדול. החוק גם לא מכסה הכול ואז יש פרצות. גם האכיפה לא מושלמת. יש גם חולשה של כשל הריסון - התערבות של בעלי הון ועסקים בתהליכי החקיקה מביאה לכך שהחוק מתחשב בחלק משיקוליו גם באינטרסים העסקיים ולא הציבוריים. החוק לא תמיד מספיק חזק

שאלה 2 – מוסד או מוסר

א. חשיבה מוסדית או מוסרית? דוגמאות

חשיבה מוסדית מתאפיינת בסגנון מקובע, מעשי ולטובת הארגון באופן של שיקול מקומי בלבד, פועלת לפי נהלים ויש בה תשובות לכל שאלה או מצב. הסמכות שלה חיצונית ויונקת מחוק ומכללי הארגון. אין אפשרות לחרוג מכלליה או לבקרה באופן מעשי.

בניגוד לזה, חשיבה מוסרית היא עניין של בחירה. היא לא ניתנת לאכיפה ואין בה סמכות חיצונית. היא באה מסמכות והחלטה פנימית, יש בה שיקולים כלליים הרבה מעבר לארגון, האחריות בה אינה מוגבלת. אימוץ חשיבה מוסרית משמעותו הבנה שהחלטות עסקיות הן גם מוסריות, כאשר הן משפיעות על חיייהם של אחרים, ומי שרוצה לנהוג כראוי נעשה אחראי על תוצאות מעשיו. חשיבה כזו של איש העסקים או חברה היא הגיונית למעשה גם מבחינה עסקית. בכל עסקה קיים יסוד של הוגנות ושל אמון. ההתנהגות העסקית מתנהלת לא רק על ידי אינטרס עצמי אלא גם על ידי מוטיבציה מוסרית. הגינות אמורה לקבל הגינות בחזרה. לכן מצופה שעסק ינהג בהגינות מוסרית כלפי מחזיקי העניין שלו: עובדים, ספקים, סיבה וכדומה. לא רק שורת הרווח היא הקובעת בעסק.

ידיעה בעניין התנהגות לא מוסרית לכאורה, מופיעה באתר אייס מיום 1.8.2021. בידיעה מסופר על סכסוך עבודה בבנק לאומי וכוונת שביתה של 7,700 עובדי הבנק.

סיבת הסכסוך - דרישת נציגות העובדים להסדיר את כל ההיבטים של מתכונת עבודתם בבנק: עבודה מהבית, זכאות לקביעות של עובדים לאחר תקופת ניסיון במקום העבודה וביטול הערכת העובדים בתור מכשיר לתוספות שכר. מעבר לזה החליטה הנהלת הבנק באופן חד צדדי לצמצם את שעות העבודה במשמרות והיה רושם שהבנק מתנהל בחוסר תום לב בנוגע ליחסי עבודה קיבוציים.

התאריך בו נקבעה השביתה להתחיל היה ה-17 באוגוסט, כאשר הוחלט על אספה כללית של העובדים, כשהמטרה היא ישוב הסכסוך באמצעות משא ומתן ישיר, לאחר חודשים של דיונים בין הצדדים שלא הניבו פרי. במכתב ארגון עובדי הבנק מוזכרת התנהלות דורסנית של הנהלת הבנק כלפי עובדיו, דווקא בתקופה שבה לבנק יש רווחים ניכרים, הרבה בזכות העובדים.

ארגון עובדי בנק לאומי הוועד הארצי המשותף

20 יולי 2021

לכבוד
ע"ד גיל בר-טל
ע"ד מנחם מליק
ראש חטיבת עובדי הנגפים
י"ר הסתדרות המע"י"י

שלום רב,

הנדון: בקשה דחופה להכרזה מיידית על סכסוך עבודה

1. בתאם לשיחות שקיימנו בינינו בימים האחרונים, ולהחלטה המשותפת אליה הגענו שלפיה בשלה העת להכרזה על סכסוך עבודה בבנק, אנו פונים אליכם בדחיפות בבקשה זו להכרזה מיידית על סכסוך העבודה בבנק.
2. הגישה הדורסנית וקפואית טובה של הנהלת לאומי לעובדי הבנק שכולנו עדים לה בעת האחרונה, וזעקת שבעתיים על רקע השינויים הכלכליים שחתומים עליהם אותם עובדים ובאו לידי ביטוי בדוחות הבנק.
3. טועה מי שחושב שרמיסת זכויות העובדים ופגיעה בהם, עולה בקנה אחד עם השאיפה למצוינות. נהפוך הוא - מדובר במהלך שעתידי לפגוע בסופו של דבר באופן ישיר בקהל לקוחות הבנק שעומס נמצאים העובדים.